

18. Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Kullanılan Haritaların Değerlendirilmesi¹

Sezai ÖZTAŞ² & Gökür ÇİĞAL³

APA: Öztaş, S. & Çiğal, G. (2024). Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Kullanılan Haritaların Değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (42), 267-285. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13980436>

Öz

Tarih öğretiminde, öğretimi materyaller ile desteklemek son derece önemlidir. Özellikle konuyla ilgili görseller ile desteklenen bir öğrenme, öğrencilerin daha kolay kavrayabilmelerine yardımcı olmaktadır. Tarihin bir parçası olan geçmişte yaşanan olaylar ve olgular bir mekânsal çevre üzerinde gerçekleşmiştir. Bu yüzden tarih dersi mekânın ön planda olduğu bir derstir. Mekânın öğrenciler tarafından algılanması, öğrencilerin tarihi olayları ve olguları doğru değerlendirebilmesinde önemlidir. Zaman ve mekân birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Mekân algısının öğretilmediği bir konu öğrenciler üzerinde ezberden öteye gidememektedir. Bu yüzden harita okuyabilme ve haritayı yorumlayabilme tarih eğitimi sürecinde öğrencilere kazandırılması gereken bir beceridir. Mekânı algılama becerisinin ders kitabındaki haritalar sayesinde öğrencilere kazandırılabilmesi önemlidir. Tarih ders kitaplarında yer alan haritalar; öğrencilerin, olayların geçtiği coğrafyayı fark edebilmelerini ve tarihi olayları somutlaştırabilmelerini sağlamada yardımcı olabilmektedir. Bu anlamda ders kitabındaki haritalar, mekânı algılama becerisi konusunda son derece önemli bir araçtır. Araştırmanın amacı İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı'nda yer alan haritaların incelenmesidir. Bu çerçevede İlke Yayınevine ait Ortaöğretim Tarih 10 Ders Kitabı'ndaki haritaların; ünitelere göre dağılımları, başlık, alt başlık, lejant, yön işaretleri ve konu ile olan ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. İncelenen Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı'nda 17 harita olduğu tespit edilmiştir. İlgili ders kitabındaki haritaların bazılarının kazanımları tam olarak olarak yansıtmadığı sonucuna varılmıştır. Haritaların etkinliği konusunda bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Tarih, tarih eğitimi, tarih ders kitabı, harita, mekân algısı

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu çalışmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: 3

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 29.07.2024-**Kabul Tarihi:** 20.10.2024-**Yayın Tarihi:** 21.10.2024; DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13980436>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü / Assoc. Prof. Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of Science and Literature, Department of History (Tekirdağ, Türkiye), **eposta:** soztas@nku.edu.tr,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1742-4200>, **ROR ID:** <https://ror.org/01aomk874>, **ISNI:** [0000 0004 0369 8053](https://orcid.org/0000-0004-0369-8053), **Crossref Funder ID:** [501100019863](https://orcid.org/0000-0001-9914-1406)

³ Öğretmen, MEB / MNE (Tekirdağ), **eposta:** gknr22@outlook.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0001-9914-1406>, **ROR ID:** <https://ror.org/0oiga9g46>, **ISNI:** [0000 0004 5896 2261](https://orcid.org/0000-0004-5896-2261) **Crossref Funder ID:** [501100013898](https://orcid.org/0000-0001-9914-1406)

Evaluation of Maps Used in Secondary Education 10th Grade History Textbook⁴

Abstract

In history teaching, it is extremely important to support teaching with materials. In particular, learning supported by visuals related to the subject helps students to comprehend more easily. The events and phenomena in the past, which are part of history, took place in a spatial environment. Therefore, history is a course in which space is at the forefront. The perception of space by students is important for students to evaluate historical events and phenomena correctly. Time and space are inseparable. A subject in which the perception of space is not taught cannot go beyond memorization. Therefore, the ability to read and interpret maps is a skill that students should acquire in the history education process. It is important that students can gain the ability to perceive space through the maps in the textbooks. Maps in history textbooks can help students to realize the geography where the events took place and to concretize historical events. In this sense, maps in the textbooks are an extremely important tool in terms of space perception skills. The aim of this study is to analyze the maps in the Secondary Education 10th Grade History Textbook published by İlke Publishing House. In this framework, the distribution of the maps in the Secondary Education 10th Grade History Textbook of İlke Publishing House according to the units, title, sub-title, legend, direction signs and their relationship with the subject were tried to be analyzed. Document analysis method was used in this research. It was determined that there were 17 maps in the Secondary Education 10th Grade History Textbook. It was concluded that some of the maps in the relevant textbook did not fully reflect the acquisition. An evaluation was made about the effectiveness of the maps.

Keywords: History, history education, history textbook, map, perception of space

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 3

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 29.07.2024-**Acceptance Date:** 20.10.2024-**Publication Date:** 21.10.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.13980436>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

1.Giriş

Tarih ve coğrafya birbirleriyle ilişkili ve birbirini destekleyen pozitif bilimlerdir. Coğrafya için gerekli olan haritalar, tarih için de gereklidir. Haritalar, tarihi bir olayın nerede gerçekleştiğini gösterir ve tarihi kaynaklara yardımcı olur. Ayrıca haritalar, tarihi bilginin tutarlı ve anlamlı olup olmadığını göstermekle birlikte coğrafyanın, siyasetin, ekonominin ve kültürün tarihsel değişim sürecini göstermekte; tarihi olayların, hangi bölgeleri etkilediğini ve bunların sonuçlarını görsel bir şekilde bizlere sunmaktadır.

Tarihin bir parçası olan geçmişte yaşanan olaylar ve olgular bir mekânsal çevre üzerinde gerçekleşmiştir. Bu yüzden tarih dersi mekânın ön planda olduğu bir derstir. Mekânın öğrenciler tarafından algılanması, öğrencilerin tarihi olayları ve olguları doğru değerlendirebilmesinde önemlidir. Zaman ve mekân birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Zaman ve mekân kavramı göz ardı edilerek anlatılan bir konunun içi boş kalmakta ve ezberlemekten öteye geçmemektedir. Bu yüzden tarih dersi birçok öğrenci için ezberlenmesi gereken bir ders olarak değerlendirilir. Ezberlemenin ötesine geçebilmenin yollarından biri görselleri iyi seçilmiş ve mekâna ilişkin bilgileri aktarabilen haritaların ders esnasında kullanılmasıdır.

Tarihi olaylar haritalar ile somutlaştırıldığında daha akılcı bir öğrenme gerçekleştirilebilir. Herhangi bir savaşın anlatıldığı bir konuda savaşın yapıldığı coğrafyayı bilmeyen öğrenciler savaşın gidişatını ve sonuçlarını iyi değerlendiremez ve ilgili ders ezberden öteye geçemez. Tarih dersinde ele alınan devletlerin haritalar üzerinde gelişimi ve sınırlarının gösterilmesi, devletin bulunduğu coğrafi yere göre denizelliği/karasallığı, stratejik bir yerde olup olmadığı ve sınır komşularını gören bir öğrenci devletin durumunu analiz edebilir. Böylece edindiği bilgileri buna göre değerlendirebilir ve anlamlandırabilir. Haritalar tarihin her döneminin öğretiminde kullanılacak materyallerdir.

Haritalar okullarda geçmişten günümüze kadar kullanılan en etkin araçlardan bir tanesidir. Tarih derslerinde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin haritayı aktif bir şekilde kullanmalarına ilişkin birçok çalışma vardır (Akengin, 2015; Balkan, 2007; Buğdaycı, 2012; Demiralp; 2006; Duman, 2011; Gökten, 2019; Kaymakçı, 2015; Kuşoğlu, 2003; Öztürk, 2011; Şengül Bircan ve Safran, 2013; Ünal ve Ünal, 2012; Yazıcı ve Özdemir, 2016; Zaman, Günel ve Zaman, 2011).

Ortaöğretim 10. sınıf tarih kazanımları ve alt başlıkları incelendiğinde bu düzeyde verilmesi gereken temel kazanımlar harita bilgisi ile doğrudan ilişki içerisinde olmalıdır. Harita kullanımı olmadan öğretilen bir kazanımın ortaöğretim 10. sınıf tarih dersi için kalıcılığının mümkün olmayacağı söylenebilir. Ayrıca bu haritaların öğrencilerin rahat anlayabilmesi ve öğrencilerin meraklarını üst seviyeye yükseltmesini sağlaması gerekmektedir. Haritalar tarih dersinde verimliliği artırmanın en etkili yollarından biridir. Harita üzerinden ders anlatımı ve haritanın rahat değerlendirilebilir olması geçmiş olayları öğrencilerin daha iyi anlamasını, yorumlamasını, analiz edebilmesini sağlamaktadır. Tarih ders kitaplarında kullanılan haritaların, karmaşıklıktan uzak, yorumlaması kolay anlaşılabilir olması gerekmektedir.

Araştırmanın amacı İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı'nda yer alan haritaların incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- Ortaöğretim Tarih Dersi (9. 10, 11 ve 12. sınıflar) Öğretim Programı 10. Sınıf kısmında harita kullanımına ne ölçüde yer verilmiştir?

- İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında yer alan haritaların ünitelere göre dağılımları nasıldır?
- İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında yer alan haritaların ünite adı, konu başlıkları, alt başlıkları ve harita adları nelerdir?
- İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında yer alan haritaların görsellikleri ve konu ile ilişkisi nasıldır?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama aracına, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, “*araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir.*” (Sak, Sak, Şendil ve Nas, 2021, s. 228). Bu yöntem, nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama ve aynı zamanda veri analiz yöntemidir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubunu İlke Yayınevi tarafından yayınlanan 2023-2024 eğitim-öğretim yılında ortaöğretimde okutulan Ortaöğretim Tarih 10. Sınıf Ders Kitabı oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak İlke Yayınevi tarafından yayınlanan ve 2018-2019 yılından itibaren ders kitabı olarak okutulan Ortaöğretim Tarih 10. Sınıf Ders Kitabı (Yılmaz, 2019) kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

İlgili kitap doküman analizine tabi tutulmuştur. Veriler toplandıktan sonra içerikleri değerlendirilmiş ve ilgili ders kitabının içerisinde yer alan haritaların; ünitelere göre dağılımları, başlık, alt başlık, lejant, yön işaretleri ve konu ile olan ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler çalışmanın amacı doğrultusunda yorumlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) Öğretim Programı 10. Sınıf kısmında harita kullanımına ne ölçüde yer verilmiştir?

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı incelendiğinde; 10. Sınıf Tarih dersinin 1. Ünitesi olan “*Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiyesi*” ünitesindeki birinci kazanım için harita kullanımına ilişkin şu açıklamaya yer verilmiştir:

10.1.1. Türklerin Anadolu’ya yerleşmeye başlaması ile Türkiye Selçuklu Devleti’nin yıkılışı arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

Başlıca siyasi gelişmeler olarak Saltuklular Beyliği’nin kurulması (1072), Danişmentliler Beyliği’nin

kurulması (1080), Mengücekliler Beyliği'nin kurulması (1080), Çaka Beyliği'nin kurulması (1081), Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulması (1077), Çaka Beyliği'nin yıkılması (1093), I. Haçlı Seferi (1096-1099), Artuklular Beyliği'nin kurulması (1102), Katvan Muharebesi (1141), II. Haçlı Seferi (1147-1149), Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması (1157), Eyyubiler Devleti'nin kurulması (1174), Miryokefalon Muharebesi (1176), Danişmentliler Beyliği'nin yıkılması (1178), III. Haçlı Seferi (1189-1192), Moğol İmparatorluğu'nun kurulması (1196), Saltuklular Beyliği'nin yıkılması (1202), IV. Haçlı Seferi (1202-1204), Moğol İmparatorluğu'nun parçalanması (1227), Mengücekliler Beyliği'nin yıkılması (1228), Yassıçemen Muharebesi (1230), Artuklular Beyliği'nin yıkılması (1231), Bâbailer Ayaklanması (1240), Köseadağ Muharebesi (1243), Eyyubiler Devleti'nin yıkılması (1250), Memlûklular Devleti'nin kurulması (1250), Ayn-ı Calut Muharebesi (1260), Haçlı Seferleri'nin sona ermesi (1270), Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçeyi resmî dil ilan etmesi (1277) ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılması (1308) verilir. (MEB, 2018, s. 29).

10. Sınıf Tarih dersinin 1. Ünitesi olan “*Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye’si*” ünitesindeki beşinci kazanım için harita kullanımına ilişkin şu açıklamaya yer verilmiştir:

10.1.5. İslam dünyasının korunması bağlamında Türkiye Selçuklu Devleti ve Eyyubi Devleti'nin Haçlılarla yaptıkları mücadelelerin sosyokültürel etkilerini analiz eder.

Konu işlenirken ilgili haçlı seferinin güzergâhı, tarih aralığı, tarafları, komutanları (Selahaddin Eyyubi vurgulanmak üzere) harita/haritalar üzerinde gösterilir. (MEB, 2018, s. 30).

10. Sınıf Tarih dersinin 2. Ünitesi olan “*Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)*” ünitesindeki birinci kazanım için harita kullanımına ilişkin şu açıklamaya yer verilmiştir:

10.2.1. 1302-1453 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

a) Başlıca siyasi gelişmeler olarak Koyunhisar Muharebesi (1302), Bursa'nın Fethi (1326), Palekanon Muharebesi (1329), İznik'in Fethi (1331), İzmit'in Fethi (1337), Karesi Beyliği'nin alınması (1345), Çimpe Kalesi'nin alınması (1353), Edirne'nin Fethi (1363), Çirmen Muharebesi (1371), I. Kosova Muharebesi (1389), Niğbolu Muharebesi (1396), Ankara Savaşı (1402), Fetret Devri (1402-1413), Varna Muharebesi (1444) ve II. Kosova Muharebesi (1448) verilir. (MEB, 2018, s. 29).

b) On üçüncü yüzyılın sonlarında Anadolu'daki ve çevresindeki jeopolitik durum açıklanır.

10. Sınıf Tarih dersinin 5. Ünitesi olan “*Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)*” ünitesindeki birinci kazanım için harita kullanımına ilişkin şu açıklamaya yer verilmiştir:

10.5.1. 1453-1520 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

Başlıca siyasi gelişmeler olarak İstanbul'un Fethi (1453), Sırbistan'ın alınması (1454), Amasra'nın alınması (1459), Mora'nın alınması (1460), Sinop ve Trabzon'un alınması (1461), Eflâk'ın alınması (1462), Bosna ve Hersek'in alınması (1463), Venedik ile mücadele (1463-1479), Otlukbeli Muharebesi (1473), Karamanoğlu Beyliği'ne son verilmesi (1474), Kırım'ın Fethi (1475), Boğdan'ın alınması (1476), Arnavutluk'un alınması (1479), İtalya Seferi (1480), Cem Sultan Olayı (1481-1495), İspanya'daki Yahudilerin Osmanlı ülkesine getirilmesi (1492), Şahkulu İsyanı (1511), Çaldıran Muharebesi (1514), Turnadağ Muharebesi (1515), Mercidabık Muharebesi (1516) ve Ridaniye Muharebesi (1517) verilir. (MEB, 2018, s. 32).

10. Sınıf Tarih dersinin 5. Ünitesi olan “*Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)*” ünitesindeki dördüncü kazanım için harita kullanımına ilişkin şu açıklamaya yer verilmiştir:

10.5.4. 1520-1595 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

Başlıca siyasi gelişmeler olarak Belgrad'ın Fethi (1521), Rodos'un Fethi (1522), Mohaç Muharebesi (1526), Babür İmparatorluğu'nun kurulması (1526), Barbaros Hayrettin'in Cezayir'e hâkim olması (1529), I. Viyana Kuşatması (1529), İstanbul Antlaşması (1533), Cezayir'in alınması (1533), İrayken Muharebesi (1534), Fransa'ya kapitülasyon verilmesi (1535), Preveze Deniz Savaşı (1538), Hint Deniz Seferleri (1538-1553), Trablusgarp'ın Fethi (1551), Tebriz'in alınması (1548), Nahçıvan'ın alınması

(1553), Amasya Antlaşması (1555), Sudan'ın Kızıldeniz sahilinde Sevâkin Adası merkezli Habeş Eyaleti'nin kurulması (1555), Augsburg Barışı (1555), Cerbe Deniz Savaşı (1560), Zigetvar Seferi (1566), Sakız Adası'nın alınması (1566), Yemen'in alınması (1568), Kıbrıs'ın Fethi (1571), İnebahtı Deniz Savaşı (1571), Tunus'un Fethi (1574), Fas'ta Osmanlı hâkimiyetinin kurulması (1578) ve Ferhat Paşa Antlaşması (1590) verilir.” (MEB, 2018, s. 33).

İlke Yayınevi Tarafından Yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Yer Alan Haritaların Ünitelere Göre Dağılımları Nasıldır?

İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf tarih ders kitabında yer alan haritaların ünitelere göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. İlke Yayınevi Tarafından Yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Yer Alan Haritaların Ünitelere Göre Dağılımları

Ünite Numarası ve Ünite Adı	Harita Sayısı
Ünite: Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye’si	5
Ünite: Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)	4
Ünite: Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler	-
Ünite: Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti	-
Ünite: Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	8
Ünite: Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı	-
Ünite: Klasik Çağ’da Osmanlı Toplum Düzeni	-
Toplam	17

Ortaöğretim 10. Sınıf İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih ders kitabında I. Ünite olan “*Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye’si*” ünitesinde 5 harita, II. Ünite olan “*Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)*” ünitesinde 4 harita ve V. Ünite olan “*Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)*” ünitesinde ise 8 harita yer alırken diğer ünitelerde ise haritaya yer verilmediği tespit edilmiştir. İlgili kitapta 17 adet haritaya yer verildiği görülmüştür.

İlke Yayınevi Tarafından Yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Yer Alan Haritaların Ünite Adı, Konu Başlıkları, Alt Başlıkları ve Harita Adları Nelerdir?

İlke Yayınevi tarafından yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında yer alan haritaların ünite adı, konu başlıkları alt başlıklar ve harita adları dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. İlke Yayınevi Tarafından Yayınlanan Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Yer Alan Haritaların Ünite Adı, Konu Başlıkları, Alt Başlıkları ve Harita Adı

Ünite	Konu	Alt Başlık	Harita Adı
Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye’si	XI.-XIV. Yüzyıllar Arası Anadolu’nun Genel Durumu	-	XI.-XIV. Yüzyıllar Arası Anadolu’nun Genel Durumu
Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye’si	XI.-XIV. Yüzyıllar Arası Anadolu’nun Genel Durumu	Ekonomik Hayat	Türkiye Selçuklu Dönemi’nde Anadolu’daki

Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye	Haçlı Seferleri ve Sonuçları	Haçlı Seferleri ve Sonuçları	Ticaret yolları Haçlı Seferleri
Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye	Anadolu'da Moğol Tehlikesi	Anadolu'da Moğol Tehlikesi	Türk- Moğol Mücadelesi
Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye	Moğol İstilasının Sonrası Anadolu'nun Toplumsal ve Siyasi Durumu	Moğol İstilasının Sonrası Anadolu'nun Toplumsal ve Siyasi Durumu	XIV. Yüzyıl Başlarında Anadolu'da Kurulan Türk Beylikleri
Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)	Beylikten Devlete	Aşiretten Beyliğe	1345'te Osmanlı Devleti Sınırları
Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)	Anadolu'da Türk Siyasi Birliği Sağlanıyor	Anadolu'da Türk Siyasi Birliği Sağlanıyor	Yıldırım Bayezid Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin Anadolu Sınırları
Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)	Fetret Dönemi 1402-1413	Fetret Dönemi 1402-1413	Ankara Savaşı Sonrasında Osmanlı Devleti'nin Sınırları
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	Dünya Gücü Osmanlı 1453-1595	Dünya Gücü Osmanlı 1453-1595	1453-1516 Yılları Arası Osmanlı Sınırları
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	İstanbul'un Fethi ve Sonuçları	İstanbul'un Fethi ve Sonuçları	Feth-i Mübin
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	İstanbul'un Fethi İçin Yapılan Hazırlıklar	İstanbul'un Fethi İçin Yapılan Hazırlıklar	İstanbul'u Kuşatma Planı
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	Osmanlı Memlûk İlişkileri	Osmanlı Memlûk İlişkileri	1520'de Osmanlı Sınırları
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	1520-1595 Yılları Arası Osmanlı Siyasi Faaliyetleri	1520-1595 Yılları Arası Osmanlı Siyasi Faaliyetleri	1520-1595 Yılları Arası Osmanlı Siyasi Faaliyetleri
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	XV. ve XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Ekonomik Politikaları	XV. ve XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Ekonomik Politikaları	Osmanlı Ticaret Yolları
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	Coğrafi Keşifler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri	Coğrafi Keşifler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri	Coğrafi Keşifler
Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	Osmanlı Devleti'nin Düzenlediği Hint Deniz Seferleri	Osmanlı Devleti'nin Düzenlediği Hint Deniz Seferleri	Hint Deniz Seferleri 1538-1553

İlke Yayınevi Tarafından Yayımlanan 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Yer Alan Haritaların Görsellikleri ve

Konuyla İlişkisi Nasıldır?

İlke Yayınevi Tarafından Yayımlanan 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Yer Alan Haritaların Görsellikleri ve Konuyla İlişkisi

Şekil 1. Harita 1.1: 1071-1308 Yılları Arasında Anadolu'nun Genel Durumu

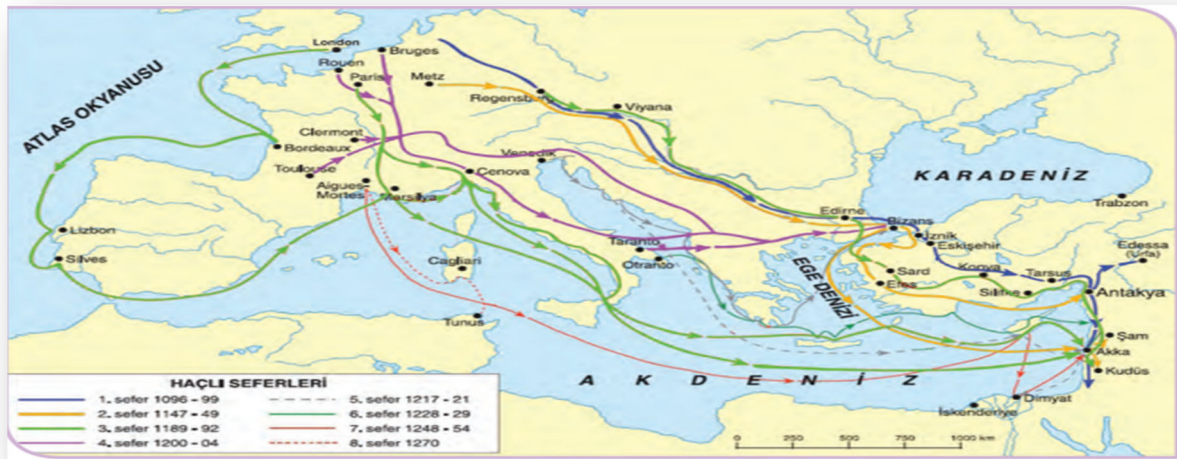
10. Sınıf tarih ders kitabınının 12. sayfasında, 1. Ünitesi olan "Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiyesi" ünitesinde yer alan Şekil 1. Harita 1.1'de, XI-XIV. yüzyılları arası Anadolu'daki siyasi gelişmeleri kapsamaktadır. Şekil 1 Harita 1.1. incelendiğinde, Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulduğu yıllarda Anadolu'daki çağdaş devletlerin gösterildiği görülmektedir. Harita üzerinde Anadolu coğrafyasında yaşayan diğer devletlerin ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin sınır komşularına da yer verilmiş, ancak bu devletlerin siyasi sınırları gösterilmemiştir. İlgili harita 1071-1308 yıllarını kapsamakta olup, harita üzerinde Malazgirt Savaşı'nda gösterilmiş olmasına rağmen konu anlatımında yer alan siyasi gelişmeler kısmında Malazgirt Savaşı'na yer verilmemiştir. Ayrıca haritada yön işareti de bulunmamaktadır.

Şekil 2. Harita 1.2: Türkiye Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'daki Ticaret Yolları

10. Sınıf tarih ders kitabının 28. sayfasında, 1. Ünite içerisinde “*Ekonomik Hayat*” alt başlığında yer alan haritada, Anadolu Selçuklu Devleti döneminde ticaret yolları, yerleşim yerleri ve kervansarayları gösterilmiştir. Kervansaray olarak belirlenen şekillerin haritanın sağ alt köşesinde yeşil renkli gösterildiği, yerleşim yerlerinin ise siyah nokta ile gösterildiği görülmektedir. Bu ticaret yollarının hepsi kırmızı renk ile gösterilmiş olup yolların önem derecesi gösterilmemiştir. Ana ticaret yolları ve ikinci derecedeki ticaret yollarının gösterilmesi haritayı daha anlaşılır hale getirebilirdi. Ayrıca ticaret yollarının oluşmasında coğrafi etkenleri de açıklayabilmek adına bu harita, fiziki özellikleri de gösteren bir harita olsaydı konunun aktarılmasını daha da kolaylaştırabilirdi. Ayrıca haritada yön işareti de bulunmamaktadır.

Şekil 3. Harita 1.3: Haçlı Seferleri

10. Sınıf tarih ders kitabının 35. sayfasında 1. Ünite içerisinde “*Haçlı Seferleri ve Sonuçları*” alt

başlığında yer alan haritada, Haçlı Seferleri gösterilmiştir. Şekil 3. Harita 1.3'te lejant kısmında Haçlı Seferlerinin yol güzergahları renkli verilmiştir. 3. Haçlı Seferi ve 6. Haçlı Seferi yol güzergahlarının her biri yeşil renktedir. Bu durum harita üzerinde belirtilen seferlerden hangisinin 3. Haçlı Seferi hangisinin 6. Haçlı Seferi olduğunu anlamayı zorlaştırmaktadır. Yol varyantlarının gösterildiği haritalarda kullanılan renklerin hepsinin birbirinden farklı renkte olması gerekmektedir. Konu anlatım kısmında yer alan Bizans İmparatorluğu ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi sınırları Şekil 3. Harita 1.3'te belirtilmemiştir. Bu devletlerin siyasi sınırları harita üzerinde gösterilmesi uygun olurdu. Ayrıca haritada yön işareti de kullanılmamıştır.

Şekil 4. Harita 1.4: Türk-Moğol Mücadelesi

10. Sınıf tarih ders kitabının 37. Sayfasında, 1. Ünite içerisinde "Anadolu'da Moğol Tehlikesi" alt başlığında yer alan etkinlik kısmında Şekil 4. Harita 1.4'te X-XIII. yüzyıllarda Moğol İmparatorluğu'nun sınırları gösterilmektedir. Etkinlik içerisinde anlatılan konu, Cengiz Han tarafından Moğol İmparatorluğu'nun kurulduğu, Harezm bölgesinin büyük bir kısmını ele geçirdiği, bir süre sonra da tüm Kafkasya, Rusya ve Anadolu'ya Moğolların hâkim olduğundan söz edilmektedir. Şekil 4. Harita 1.4., Şekil 5. Harita 1.5.'teki konuyu somutlaştırmak adına verilmiştir. Şekil 4. Harita 1.4.'te yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 5. Harita 1.5: XIV. Yüzyıl Başlarında Anadolu'da Kurulan Türk Beylikleri

10. Sınıf tarih ders kitabının 40. sayfasında, 1. Ünite içerisinde "Moğol İstilasası Sonrası Anadolu'nun

Siyasi ve Toplumsal Durumu” alt başlığında yer alan haritada, XIV. yüzyıl başlarında Anadolu’da kurulan Türk Beylikleri (İkinci Beylikler) gösterilmektedir. Fakat Anadolu Selçuklu Devleti’nin yıkılmasından sonra kurulan bazı beyliklere (Canikoğulları, Tekeoğulları vb.) metinde ve Şekil 5. Harita 1.5’te yer verilmemiştir. Ayrıca lejant ve yön işareti de kullanılmamıştır.

Şekil 6. Harita 2.1: 1302-1453 Yılları Arasında Osmanlı Devleti

10. Sınıf tarih kitabının 46. sayfasında, 2. Ünite olan “*Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)*” içerisinde “*Aşiretten Beyliğe*” alt başlığında yer alan Şekil 6. Harita 2.1’de, 1302-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti’nin sınırları gösterilmektedir. Osmanlı Devleti’nin batı ve doğudaki sınır komşuları harita üzerinde gösterilmiş ve lejant ile desteklenmiştir. Tarih aralığı uzun bir dönemi kapsadığı için kronolojik olarak haritayı yorumlamak zorlaşmaktadır. Konu anlatım kısmında yer alan siyasi gelişmelerde Çirmen Muharebesi’ne (1371) yer verilmiştir. Ancak konu anlatım kısmında yer verilmiş olmasına rağmen Çirmen Muharebesi (1371) ilgili harita üzerinde gösterilmemiştir. Haritada yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 7. Harita 2.2: 1345’te Osmanlı Devleti Sınırları

10. Sınıf tarih kitabının 55. Sayfasında, 2. Ünite içerisinde “Osmanlı- Bizans İlişkileri” alt başlığında yer alan haritada, Orhan Bey döneminde yapılan siyasi gelişmeler metin içerisinde aktarılmıştır. Bursa’nın fethedilmesiyle beraber başkent oluşu, Kocaeli Yarımadası’nın fethedilmesi, İstanbul Boğazı’na doğru ilerleyiş ve İznik tekfuru ile yapılan Palekanon Savaşı’ndan (1329) söz edilmiştir. Palekanon Savaşı’na konu anlatım kısmında yer verilmiş olmasına rağmen, harita üzerinde Palekanon Savaşı’nın yeri gösterilmemiştir. Osmanlı Devleti’nin doğu, batı ve güney komşularının belirtilmesinde yön işareti önemli olmasına rağmen haritada kullanılmadığı görülmüştür. Haritada lejant da kullanılmamıştır.

Şekil 8. Harita 2.3: Yıldırım Bayezid Dönemi’nde Osmanlı Devleti’nin Anadolu Sınırları

10. Sınıf tarih ders kitabının 65. sayfasında, 2. Ünite içerisinde “Anadolu’da Türk Siyasi Birliği Sağlamıyor” alt başlığında yer alan Şekil 8. Harita 2.3’te, Yıldırım Bayezid Dönemi’nde, Osmanlı Devleti’nin Anadolu sınırları gösterilmektedir. Konu anlatım kısmında Yıldırım Beyazid’in Anadolu’da Türk siyasi birliğini sağlamaya yönelik çalışmalarında, Karamanoğulları, Aydınöğulları, Menteşeoğulları, Saruhanöğulları, Candaroğulları (Kastamonu kolu) ve Eretna beyliklerini Osmanlı topraklarına kattığı anlatılmaktadır. İlgili haritada lejant ve ölçek kullanılmış, yön işareti ise kullanılmamıştır.

Osmanlı Devlet'inin bahsi geçen dönemdeki doğu sınır komşuları harita üzerinde gösterilmemektedir. Gösterilen tarih aralığında siyasi olayların fazla olması, ilk bakışta kronolojik olarak siyasi süreçlerin değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Haritada yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 11. Harita 5.2: Feth-i Mübin

10. Sınıf tarih ders kitabının 117. sayfasında, 5. Ünite içerisinde yer alan “İstanbul’un Fethi ve Sonuçları” alt başlığında yer alan şekil 11. harita 5.2’de, “Feth-i Mübin” etkinliği içerisinde yer almakta olup 1452 yıllarında Osmanlı sınırlarını göstermektedir. Etkinlik içerisinde Osmanlı Devleti’nin ticaret yollarını geliştirmek amacıyla İstanbul’un alınmasının zorunlu duruma gelmesi, Bizans’ın Osmanlı’nın toprak bütünlüğünü bozması ve Bizans’ın Osman Devleti’ne tehdit oluşturduğu anlatılmaktadır. Harita İstanbul’un Fethi’nin jeopolitik açıdan değerlendirilmesi konusunda yardımcı olmaktadır. Haritada yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 12. Harita 5.3: İstanbul’u Kuşatma Planı

10. Sınıf tarih ders kitabının 118. sayfasında, 5. Ünite içerisinde “İstanbul’un Fethi İçin Yapılan Hazırlıklar” alt başlığında yer alan Şekil 12. harita 5.3’te İstanbul’u kuşatma planı gösterilmiştir. Konu

anlatım kısmında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u Fethi için yapmış olduğu hazırlıklardan söz edilmekte ve Rumeli Hisarı'nı (Boğazkesen) yaptırdığı anlatılmaktadır. II.Mehmet'in hem Bizans'a Karadeniz'den gelebilecek yardımları engellemek hem de Türk askerlerinin Rumeli'ye geçişini kolaylaştırmak istediği ifade edilmekte ve öğrenciler ilgili haritaya yönlendirilmektedir. Fakat ilgili haritada Rumeli Hisarı gösterilmemiştir. İlgili planda lejant ve ölçek kullanılmış, yön işareti ise kullanılmamıştır.

Şekil 13. Harita 5.4: 1520'de Osmanlı Sınırları

10. Sınıf tarih ders kitabınının 123. sayfasında, 5. Ünite içerisinde "Osmanlı Memlûk İlişkileri" alt başlığında yer alan Şekil 13. Harita 5.4'te, 1520 yılında Osmanlı sınırları gösterilmekte olup Yavuz Sultan Selim dönemi siyasi olayları verilmeye çalışılmıştır. Konu anlatım kısmında, Osmanlı Devleti'nin Mısır'da kurulan Memlûk Devleti ile yaptığı Mercidabık Savaşı (1516) ve Ridaniye Savaşı (1517) anlatılmıştır. Haritada lejant kısmında savaş yapılan yerler siyah renk ile gösterilmiştir. Fakat haritada savaş yapılan yerler kırmızı renk ile gösterilmiştir. Haritada Osmanlı Devleti'nin sınır komşularının adlarına yer verilmemiş ve bu devletlerin siyasi sınırları haritada gösterilmemiştir. Haritada yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 14. Harita 5.5: 1520-1595 Yılları Arası Osmanlı Siyasi Faaliyetleri

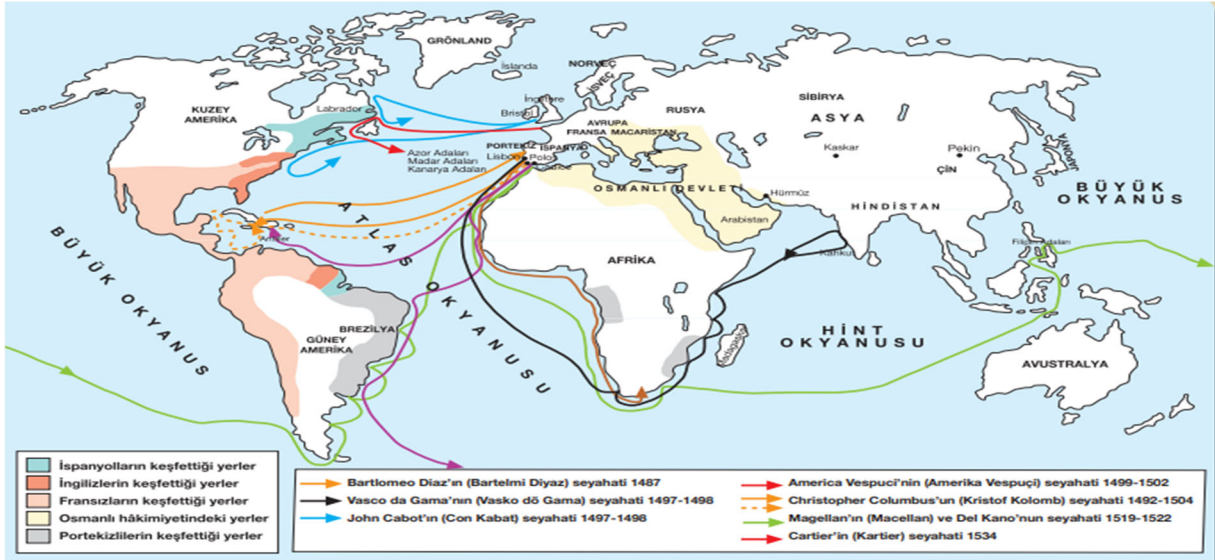
10. Sınıf tarih ders kitabının 124. sayfasında, 5. Ünite içerisinde “1520-1595 Yılları Arası Osmanlı Siyasi Faaliyetleri” alt başlığında yer alan şekil 14 harita 5.5’te, 1520-1595 yılları arasında Osmanlı siyasi faaliyetlerini göstermektedir. Kronolojik olarak, siyasi olaylar harita üzerinde somutlaştırmak istenmiştir. Konu başlığı içerisindeki tarih aralığında verilen gelişmelerden biri olan, I. Viyana Kuşatması (1529) harita üzerinde gösterilmemektedir. Yine belirtilen tarih aralığı içerisinde gerçekleşen Yemen’in Fethi (1568) harita üzerinde gösterilmemiş olan siyasi gelişmelerden bir diğeridir. Bu durum konu anlatımı ile haritanın tam olarak uyummadığını göstermektedir. Haritada yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 15. Harita 5.6: Osmanlı Ticaret Yolları

10. Sınıf tarih ders kitabının 131. sayfasında 5. Ünite’nin içerisinde “XV ve XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Ekonomik Politikaları” alt başlığında yer alan Şekil 15. Harita 5.6’da Osmanlı Devleti’nin ticaret yollarını göstermektedir. Konu anlatımında İstanbul’un uluslararası bir pazar niteliğinde olduğundan; Bursa, Kahire, Edirne ve Selanik şehirlerinin de önemli bir ticaret kenti olduğundan söz edilmiştir. Ayrıca deniz taşımacılığında, İskenderun ve Suriye limanlarının öneminden de söz edilmiştir. Konu anlatımında belirtilen şehirlerden sadece Selanik haritada kalın (bold) olarak yazılmıştır. Bu şehrin adının neden kalın (bold) yazıldığı anlaşılammaktadır. İlgili haritada hiçbir devletin siyasi sınırı belirtilmemiş ve yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 16. Harita 5.7: Coğrafi Keşifler

10. Sınıf tarih kitabının 140. sayfasında, 5. Ünite içerisinde “Coğrafi Keşifler ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri” alt başlığında yer alan Şekil 16. Harita 5.7’de, Coğrafi Keşifler’i göstermektedir. Avrupalı keşiflerin, seyahatleri harita üzerinde gösterilmiştir. Lejantta, hangi kâşifin nereleri keşfettiği görülebilmesi adına farklı renkler kullanılmaya çalışılmışsa da Bartolomeo Diaz (Bartelmi Diaz) ve Christopher Columbus (Kristof Kolomb)’un keşfettiği yerler aynı renk (turuncu) ile gösterilmiştir. Aynı şekilde America Vespucci (Amerika Vespuçi) ve Cartier (Kartier) ’in seyahatleri de aynı renk (kırmızı) ile gösterilmiştir. Lejantta ve haritada farklı keşifler için aynı renklerin kullanılması haritayı doğru okuyabilmeyi güçleştirmektedir. Haritada ölçek ve yön işareti kullanılmamıştır.

Şekil 17. Harita 5.8: Osmanlı Devleti’nin Düzenlediği Hint Deniz Seferleri

10. Sınıf tarih ders kitabının 143. sayfasında, 5. Ünite içerisinde “Hint Deniz Seferleri (1538-1553)” alt başlığında yer alan Şekil 17. Harita 5.8’de, Osmanlı Devleti’nin 1538-1553 tarihleri arasında Hadım Süleyman Paşa (1538), Piri Reis (1551), Murat Reis (1552) ve Seydi Ali Reis (1553) tarafından gerçekleştirdiği Hint Deniz Seferleri’ni göstermektedir. Her bir denizcinin yol güzergahını göstermek için aynı rengin kullanılması haritayı doğru okuyabilmeyi güçleştirmektedir. Haritada lejant ve yön işareti kullanılmamıştır.

Sonuç

Tarih eğitiminde haritalar, öğrencilerin konuyu pekiştirmesi ve kronolojik olarak değerlendirebilmesi için kullanılan materyallerden biridir. Ayrıca haritalar, konuyu somutlaştırabilme ve akılda kalıcılığı artırabilme açısından da önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, İlke Yayıncılık tarafından yayınlanan 10. Sınıf tarih ders kitabı içerisinde yer alan haritalar incelenmiştir. İncelenen 10. Sınıf tarih ders kitabında 17 harita mevcuttur. İncelenen tüm haritalarda yön işareti bulunmadığı, 4 haritada ise lejant kullanılmadığı belirlenmiştir. Lejant kullanılan 13 harita içerisinde de hatalar tespit edilmiştir. Haritaların bazılarında kullanılan lejantların, haritalarda var olan sembolleri değerlendirebilme açısından yeterli olmadığı görülmüştür. Bazı haritalarda ise renklendirme konusunda hatalar mevcut olduğu, aynı renklerin farklı sembolleri göstermede kullanıldığı tespit edilmiştir. İncelenen 10. Sınıf tarih ders kitabındaki haritaların hepsinin başlığının belirtildiği görülmüştür. Bazı haritalarda komşu devletlerin siyasi sınırları belirtilmediği görülmüş olup, bunun da haritayı okuyabilmede sıkıntılar doğura bileceği tespit edilmiştir. İncelenen 10. Sınıf tarih ders kitabındaki haritaların bazılarının kazanımları tam olarak olarak yansıtmadığı sonucuna varılmıştır. Haritalar oluşturulurken, haritaların tasarımına, konu ile ilişkisine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Akengin, H. (2015). Tarih öğretiminde kullanılan haritalar üzerine bir değerlendirme. *Türk Tarih Eğitim Dergisi*, 4 (1), 122-155.
- Balkan, A. (2007). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının derse karşı tutuma, başarıya ve hatırda tutma düzeyine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Buğdaycı, İ. (2012). *İlköğretimde harita kullanımı üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Demiralp, N. (2006). *Coğrafya öğretiminde gösteri yöntemi kullanılarak harita ve küre kullanımı becerilerinin geliştirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Duman, H. (2011). *Sosyal bilgiler öğretiminde harita kullanımı ve harita kullanımı konusunda öğretmen görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Gökten, A. F. (2019). *Ortaöğretim tarih ders kitaplarında harita-metin ilişkisi ve sınıf içi öğretmen uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaymakçı, S. (2015). Tarih öğretiminde harita becerilerinin gerekliliği üzerine bir çalışma, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fergisi*, 19(3), 127-154.
- Kuşoğlu, Ü. (2003). *Ortaöğretim tarih ders kitaplarındaki haritaların metinle ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- MEB. (2018). *Ortaöğretim tarih dersi (9, 10 ve 11. sınıflar) öğretim programı*.
- Öztürk, M. (2011). Tarih öğretiminde harita bilgisi ve kullanımı. Ed. M. Safran içinde, *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* (s. 184-194). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Sak, R., Sak, İ., Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak döküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4 (1), 227-250.
- Şengül Bircan, T. & Safran, M. (2013). Tarih öğretiminde haritaların önemi ve kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 461-476.
- Ünal, F., & Ünal, M. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programları (1924-2005) ve ders kitaplarında (2005-2010) harita okuma becerisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42 (193), 165-183.
- Yazıcı, K. & Özdemir, G. (2016). Ders kitaplarında tarih konularının öğretiminde kullanılan haritaların temel özelliklerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (40) 506-520.
- Yılmaz, A. (2019). *Ortaöğretim Tarih 10. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: İlke Yayınevi.
- Zaman, S, Günal, H. & Zaman, N. (2011). Tarih öğretmenlerinin harita kullanımı ile ilgili düşünceleri üzerine bir araştırma: Erzurum örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 205-218,